

14. Уильянсон О. И. Экономические институты капитализма: Фирмы, рынки, "отношенческая" контрактация / О. И. Уильянсон. – СПб. : Лениздат; CEV Press, 1996.
15. Герасименко А. Г. Ринкова влада: джерела, масштаби, наслідки / А. Г. Герасименко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014.
16. Harberger A. C. Monopoly and Resource Allocation / A. C. Harberger // American Economic Review. – 1954. – Vol. 44. – № 2.
17. Leibenstein H. Allocative Efficiency and X-Efficiency / H. Leibenstein // The American Economic Review. – 1966. – Vol. 56. – № 3.
18. Arrow K. Economic Welfare and The Allocation of Resources for Invention / K. Arrow // The Rate and Direction of Innovative Activity : Economic and Social Factors / R. Nelson (ed.). – Princeton : Princeton University Press, 1962.
19. Tullock G. The Welfare Costs of Tariffs, Monopolies and Theft / G. Tullock // Western Economic Journal. – 1967. – Vol. 5. – № 3.

Лагутин В. Д. Рыночно-конкурентные отношения в предмете экономической теории.

В статье рассматривается сущность и целевая направленность рыночно-конкурентных отношений в контексте их места в предмете экономической теории. Раскрываются современные теоретико-методологические основы исследования механизмов рынка и конкуренции.

Ключевые слова: рынок, конкуренция, рыночно-конкурентные отношения, рыночная власть.

Lagutin V. D. Market-competition relations in the subject of economic theory.

The essence and a special purpose orientation of market-competition relations are examined in the context of their place in the subject of economic theory. Modern teoretiko-methodological bases of research of mechanisms of market and competition are opened up.

Keywords: market, competition, market-competition relations, market power.

УДК: 378

Каленюк І. С.

**Інститут демографії та соціальних досліджень
імені М. В. Птухи НАН України**

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В статті розкрито сучасні виклики в розвитку вищої освіти. Виявлені основні тенденції розвитку вищої освіти: поширення її масштабів, охоплення населення вищою освітою, зростання частки населення з вищою освітою.

Ключові слова: вища освіта, глобалізація, охоплення вищою освітою, чисельність студентів, університети.

У сучасному складному глобальному середовищі відбуваються процеси, які корінним чином змінюють характер та динаміку економічних відносин та процесів. Глобалізація характеризує сучасний етап загального процесу інтернаціоналізації господарського життя, виникнення та розвитку зв'язків між національними господарствами, їх зближення та посилення взаємозалежності суб'єктів різних країн, який набуває глобального характеру та охоплює всі сфери суспільного життя. Посилення інтернаціоналізації та глобалізації справляє трансформуючий вплив на економічні умови та форми організації освітньої діяльності.

Поруч з глобалізацією іншим визначальним процесом сучасності виступає зростання ролі освіти у суспільному розвитку та ствердженні його постіндустріальної парадигми. І хоча досі серед науковців не існує єдиного визначення для цієї нової парадигми суспільства (постіндустріальне, інформаційне, технотронне, інноваційне суспільство, суспільство знань тощо), у всіх цих підходах визнається вирішальне значення у забезпеченні прогресу в цих нових умовах таких факторів як знання та інформація, а не матеріальних чинників. Під тиском двох визначальних тенденцій (глобалізації та формування постіндустріального, інформаційного суспільства) освіта, як суспільний інститут, також трансформується, набуває нового значення, змісту та форм організації.

Досвід найбільш успішних країн світу доводить, що в сучасному глобалізованому та інформатизованому світі конкурентні переваги країни та її суб'єктів забезпечуються не стільки потужністю базових галузей економіки, скільки численними факторами, пов'язаними з якістю та активністю людських ресурсів. Виступаючи важливим інститутом формування кваліфікованих людських ресурсів, сфера освіти перетворюється у важливий плацдарм забезпечення міжнародної конкурентоспроможності кожної країни і, крім того – сама залучається в процес інтернаціоналізації.

Виклики сучасного розвитку освіти знаходять прояв у необхідності зростання масштабів освіти, збільшенні освітнього терміну у трудовому житті працівника, зміні вимог щодо якісних характеристик людських ресурсів сучасного виробничого процесу, підвищенні значення та частки інтелектуальних функцій у процесі праці. В міжнародній освітній статистиці широко використовується показник очікуваної тривалості освіти, який розраховується на основі даних щодо середньої тривалості освіти населення країни. Екстраполяція значення цього показника на молоде покоління означає ту кількість років, яку в середньому молода особа проведе в системі формальної освіти від початкового до вищого рівня.

Таблиця 1

Очікувана тривалість освіти, 2008 [1]

Країни	Тривалість освіти (років)	Країни	Тривалість освіти (років)
Австралія	20,6	Італія	17,1
Велика Британія	16,6	Чехія	17,6
Швеція	19,8	Греція	17,2
Фінляндія	21,2	США	17,3
Ісландія	20,1	Франція	16,6
Бельгія	20,0	Швейцарія	17,1
Нова Зеландія	19,4	Корея	17,2
Данія	19,0	Австрія	16,7
Норвегія	18,4	Ізраїль	15,6
Угорщина	17,8	Словаччина	16,5
Нідерланди	17,9	Росія	16,1
Німеччина	17,6	Чилі	15,9
Ірландія	17,3	Люксембург	14,5
Іспанія	17,2	Бразилія	16,9
Португалія	18,6	ОЕСР, сер.	17,6
Польща	17,9	ЄС19	17,7

За даними таблиці 1 можна побачити, якою є очікувана тривалість освіти населення в різних країнах. В провідних країнах світу тривалість всіх рівнів освіти вже

далека від звичного для нас терміну в 15 років (10 років середньої та 5 років вищої освіти), а в самих передових, з точки зору динаміки соціально-економічного розвитку, країнах – перевищує або наближається до 20 років (Фінляндія – 21,2, Австралія – 20,6, Ісландія – 20,1, Бельгія – 20,0 Швеція – 19,8 років та ін.). В середньому в країнах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), яка, як відомо, об'єднує 29 найбільш розвинених країн світу, очікувана тривалість освіти складає 17,6 років, а в 19 країнах Європейського Союзу – 17,7 років.

Зростання потреби у вищій освіті відображається у таких показниках, як збільшення студентського контингенту та частки населення з вищою освітою. За даними таблиці 2 можна прослідкувати процес стрімкого зростання чисельності студентів ВНЗ в окремих країнах та у світі в цілому. За 11 років з 1999 по 2010 роки студентський контингент у всьому світі зріс на 91% і сягнув з 93 до майже 178 мільйонів. Зростання чисельності студентів спостерігається у всіх країнах, але найбільшою мірою – в країнах з перехідною економікою та в країнах динамічного розвитку.

Таблиця 2

Чисельність студентів у світі та окремих країнах [2]

Страна	Чисельність студентів, тис.				
	1999	2005	2008	2010	1999=100
Російська Федерація	...	9 020	9 446	9 330	103*
Україна	1 737	2 605	2 848	2 635	152
Туреччина	1 465	2 106	2 533	2 924	200
Естонія	49	68	68	68	139
Латвія	82	131	128	113	138
Литва	107	195	205	201	188
Египет	2 447	2 594	2 488	2 646	108
Китай	6 366	23 361	26 692	31 047	488
Індонезія	...	3 640	4 420	5 001	138*
Японія	3 941	4 038	3 939	3 836	97,3
Філіппіни	2 209	2 403	2 651	2 651	120
Республіка Корея	2 636	3 210	3 204	3 270	124
Таїланд	1 814	2 339	2 417	2 497	138
Індія	...	11 777	14 863	20 741	176*
Бразилія	2 457	4 275	5 958	6 553	267
Мексика	1 838	2 385	2 623	2 847	15
Франція	2 012	2 187	2 165	2 173	108
Італія	1 797	2 015	2 034	2 012	112
Велика Британія	2 081	2 288	2 329	2 415	116
США	13 769	17 272	18 248	20 428	148
Всього	92 863	137 769	158 713	177 684	191

* 2005 = 100

Світовим лідером за темпами росту студентства є Китай, який збільшив чисельність своїх студентів майже в 5 разів – на 488% з 1999 по 2010 рік, Бразилія – на 267%, Мексика – на 155%, Індія тільки за 5 років – на 76%. Зростання студентського контингенту в Україні відбувалося на середньосвітовому рівні – 52%, в інших постсоціалістичних країнах спостерігався приблизно такий же рівень (Естонія – 39%, Латвія – 38%, Литва – 88%). Розвинені країни загалом демонструють незначні темпи зростання студентства, що пояснюється по-перше, сталою соціально-економічною

ситуацією, по-друге, демографічним чинником – скорочення когорти молодого населення. Нарощування чисельності студентів ці країни забезпечують переважно за рахунок активізації притоку іноземних громадян, про що мова піде далі.

Інший цікавий показник – це частка населення віком 18-25, яка знаходиться в системі освіти. Україна, як Росія та інші пострадянські країни демонструють високі значення цього показника: в нашій країні навчається 79% цієї вікової групи, в Росії – 77% (таблиця 3). Вищими є показники тільки Республіки Кореї (98%) та США (83%).

Таблиця 3

Охоплення населення вищою освітою [2]

Країна	Валова норма чисельності студентів, %		Валова норма випускників, %
	1999	2010	2010
Російська Федерація	64*	76	51
Україна	47	79	-
Туреччина	22	46	21
Естонія	50	63	23
Латвія	50	60	39
Литва	44	74	40
Китай	7	26	13
Японія	45	60	43
Філіппіни	28	29	-
Республіка Корея	73	103	52
Таїланд	34	48	29
Індія	10	18	-
Куба	24*	95	45
Австралія	63*	80	57
Данія	59*	74	47
Фінляндія	85*	94	48
Ісландія	48*	74	53
Італія	47	66	36
Норвегія	70*	74	48
Велика Британія	60	59	40
США	71	95	38
Всього	18	29	

* – 2000 р.

Разом з тим, в міжнародних порівняннях важливим є й інший показник – частка населення віком 25-64 роки, яка має вищу освіту. В середньому у країнах ОЕСР менше однієї третини населення (29%) мають лише початкову та неповну середню освіту, 44% – повну середню та 28% – вищу освіту. По країнах частка населення з вищою освітою має такі значення: в Канаді – 51%, США – 42%, Японії – 46%, Німеччині – 25%, Кореї – 40%, Великій Британії – 39%, Новій Зеландії – 39%, Ізраїлі – 44%. Частка населення з вищою освітою зростає із зниженням віку, так вищу освіту мають 35% молоді віком 25-34 років та всього 20% населення віку 55-64 роки, що можна спостерігати за даними таблиці 4:

Частка населення з вищою освітою, 2011 [1]

країни	Вікові групи				
	25-64 роки	25-34	35-44	45-54	55-64
Австралія	38	42	38	33	28
Канада	51	56	54	44	40
Фінляндія	39	38	44	37	29
Японія	46	55	48	43	26
Корея	40	58	43	23	12
Нова Зеландія	39	48	40	38	34
Норвегія	38	46	38	32	28
Польща	24	32	19	13	12
Португалія	17	23	15	10	8
Швеція	35	41	33	28	26
Туреччина	14	15	11	10	9
Велика Британія	39	38	33	30	27
США	42	42	43	40	40
Бразилія	12	11	12	11	9
Естонія	34	36	35	35	32
Ізраїль	44	42	46	44	44
Росія	53	56	55	52	49
ОЕСР, середн.	28	35	29	25	20
ЄС – 19	25	32	27	22	18

У цьому контексті досить цікавою є критерій, запропонований М. Троу щодо масовізації вищої освіти. Так, на його думку, якщо вищу освіту отримують від 15 до 40% певної вікової групи, то її можна вважати масовою [Цит. по: 12]. За даними таблиці 3 можемо спостерігати, що в переважній більшості країн ця частка вже набагато перевищує межу в 50 відсотків і наближається до свого верхнього порогу. Це означає, що в цих країнах (у тому числі і в Україні) вища освіта вже набула не тільки масового, а й майже всезагального характеру. Ті ж країни, в яких охоплення населення віком від 18 до 25 років вищою освітою є невисоким, якраз і демонструють найвищі темпи зростання студентського контингенту (як правило, це багатонаселені країни Південно-Східної Азії та Латинської Америки).

Загальний процес інтернаціоналізації освіти знаходить прояв в таких сучасних тенденціях. Перша – це так би мовити уніфікація освітнього контенту в міжнародному масштабі, зумовлена об'єктивними потребами світового ринку праці. Друга тенденція полягає у зростаючій інтернаціоналізації самої освітньої діяльності, появі інтернаціональних форм організації та фінансування освіти. Посилення необхідності вирішення проблем стандартизації освіти зумовлена важливістю забезпечення і підвищення якості освітніх послуг в умовах зростаючої відкритості економік країн, все більш вільного руху людей, капіталів і товарів між країнами.

В останньому столітті процеси міграції робочої сили між країнами та континентами набули якісно нових рис. Міграція стає глобальним процесом, в який все більше включаються висококваліфіковані працівники, в якому поширюється нелегальна міграція і поряд з цим удосконалюються форми та механізми міжнародного врегулювання численних проблем мігрантів. За даними Департаменту народонаселення ООН, за межами країн в 2013 році проживало більше 232 млн осіб, що складає 3,2 відсотків населення Землі [3].

Зростає потреба у формуванні єдиного освітнього простору, що зумовлена

необхідністю вирішення проблем визнання дипломів та уніфікації освітніх стандартів та систем. Ми спостерігаємо це у сучасному Болонському процесі, який своїм історичним початком має підписання в 1999 році декларації, спрямованої на встановлення європейської зони вищої освіти та сприяння поширенню європейської моделі освіти у світовому масштабі. Отже, основною метою цього процесу виступає не просто уніфікація освітньої сфери в Європі задля полегшення проблеми визнання дипломів, а в першу чергу – забезпечення міжнародної конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти.

Безперервний процес інтернаціоналізації на сучасному етапі знаходить прояв у розвитку глобалізації: у формуванні світового ринку освітніх послуг (експорт та імпорт освітніх послуг, збільшення чисельності іноземних студентів), появи міжнародних форм організації освітньої діяльності (міжнародних спільних освітанських та наукових проектів, спільних навчальних закладів, можливостей одночасного отримання дипломів вищих навчальних закладів різних країн), інтернаціоналізації фінансових ресурсів освіти: залучення зовнішніх джерел в освіту у вигляді коштів, грантів, кредитів міжнародних організацій, фондів та установ інших країн.

Таблиця 5

Чисельність іноземних студентів у світі [1]

	2000	2005	2010	2011	Зміни, % (2000=100)
Всього у світі	1 818 265	2 852 296	4 119 002	4 265 579	235
В країнах ОЕСР	1 545 534	2 370 897	3 181 939	3 283 381	212
В країнах ЄС	806 286	1 202 503	1 686 306	1 734 334	215

Як вже зазначалося вище, першою характерною ознакою процесу інтернаціоналізації освіти виступає зростання чисельності іноземних студентів у світі в абсолютному та відносному виразі. Світовий ринок освітніх послуг надзвичайно динамічно розвивається, за даними таблиці 5 можна побачити, що за 11 років з 2000 по 2011 рік чисельність іноземних студентів зросла більше ніж у два рази (на 2,35%). Це свідчить про розуміння країнами світу перспективності цієї ніші міжнародного ринку послуг і про те, що вони поспішають зайняти на ньому чільне місце.

Серед країн – лідерів світового ринку освітніх послуг знаходяться: США, Велика Британія, Австралія, Німеччина та ін. Загалом частка країн ОЕСР щодо загальної чисельності іноземних студентів у світі є стабільно високою, до 2007 року вона перевищувала 84 відсотки, але вже у 2008 ми спостерігаємо її зниження до 71 відсотка, в 2011 – 77%. Така тенденція означає, що водночас динамічно зростає частка інших країн, на світовому ринку з'являються нові актори, які наполегливо про себе заявляють, обираючи активну стратегію експорту освітніх послуг. Серед цих країн – Росія (вдвічі збільшила свою присутність на світовому ринку освітніх послуг), Південна Африка, Китай, Індія, Мексика, Малайзія та інші.

Таблиця 6

Чисельність іноземних студентів в деяких країнах світу та частка світового ринку (%), 2000–2011 [2]

Країна	Чисельність іноземних студентів, 2011	Частка світового ринку			
		2000	2005	2010	2011
1	2	3	4	5	6
Австралія	262 597	5,6	6,5	6,6	6,1
Австрія	70 558	1,6	1,3	1,7	1,6
Бельгія	51 572	2,1	1,7	1,3	1,2
Канада	203 823	6,1	2,8	4,7	4,7
Франція	268 212	7,3	8,7	6,3	6,2
Німеччина	272 696	10,0	9,5	6,4	6,3
Італія	73 461	1,3	1,6	1,7	1,7
Японія	151 461	3,6	4,6	3,4	3,5
Нова Зеландія	72 796	0,4	2,5	1,7	1,7
Швеція	50 078	1,4	1,4	1,1	1,2
Швейцарія	58 943	1,4	1,4	1,3	1,4
Велика Британія	559 948	11,9	11,7	13,0	13,0
США	709 565	25,3	21,6	16,6	16,5
Всього в країнах ОЕСР	3 316 209	85,5	84,2	77,3	77,1
Країни – не члени ОЕСР	982 199	14,5	15,8	22,7	22,9
Росія	171 499	2,2	2,9	3,9	4,0
Південна Африка	82 553	0,8	1,9	1,5	1,9
Україна	42980	1,0	1,0	0,9	1,0

Вищі навчальні заклади виступають основними генераторами і передатчиками знань та інформації в новій економіці. Провідні країни світу вже давно усвідомили пряму залежність між динамікою економічного розвитку та ефективністю національної системи освіти. Приклад успішної стратегії розвитку освіти демонструють як розвинені країни, так і країни-аутсайтери. Так, Японія ще з 1983 року почала проводити політику залучення іноземних студентів, викладачів, дослідників. В 2005 році політика інтернаціоналізації вищої освіти була конкретизована в трьох завданнях: викладання дисциплін англійською мовою, план по залученню 300 тисяч іноземних студентів до 2020 року (“300 000 international students plan”), розвиток 30 університетів як центрів інтернаціоналізації (“Global 30”). Кількість 300 тисяч не випадкова, це – 10% від загальної чисельності студентів в Японії. На даний момент цей показник складає 123 тис. або 4%. В 2009 році були відібрані 13 університетів, серед яких і приватні, і державні (The Tokyo University, Kyoto University, Osaka University, Waseda University, Tohoku University, Nagoya University и др.). В 2010 р. число таких університетів зросло вже до 20, а вже до 2020 року 30 університетів будуть виступати в якості центрів іноземного студентства в країні. Всі обрані університети отримують пріоритетну фінансову підтримку в розмірі 200-400 млн. йен в рік протягом п’яти років [4].

В Китайській Народній Республіці ще в 1993 році було поставлено завдання перетворити основні ВНЗ у першокласні навчальні заклади на рівні провідних університетів світу. За спеціальною державною програмою було обрано 100 університетів, яким виділено 20 млрд. дол. В 1998 році задача була конкретизована –

до 2020 року створити 100 університетів світового рівня. Першим етапом стало визначення 10 елітних університетів, яким надавалися значні фінансові гранти, а в 2004 до них приєдналися ще 36 ВНЗ. В рамках цього проекту фінансується розвиток наукових центрів та придбання нового обладнання, проведення міжнародних конференцій, залучення провідних викладачів і вчених у китайські університети [5].

В Україні чисельність іноземних студентів демонструє високу динаміку (таблиця 7), адже з 2000 року вона зросла більше ніж втричі. У 2013 році, 187 вищих навчальних закладів приймали 60 тисяч іноземних студентів з 146 країн. Це дозволило отримати 800 тисяч гривень до бюджетів вищих навчальних закладів України, а також забезпечити робочі місця для 4 мільйонів вчителів. Крім того, іноземні студенти витрачають близько \$ 500 млн на рік на своє проживання. В складі іноземних студентів – 6 тис. з Китаю, 5,5 тис. з Туркменістану, 4 тис. – з Росії. Не дивлячись на стрімке зростання чисельності іноземних студентів в Україні, її частка на світовому ринку залишається біля одного відсотка, що зумовлено також і його високою динамікою.

Таблиця 7

Динаміка іноземних студентів в Україні, 2000 – 2013 рр.

	2000	2005	2010	2011	2012	2013
Чисельність іноземних студентів в країні, всього	17 210	29 614	38166	42 980	49 044	59391
у % до загальної чисельності студентів в країні	0,8	1,0	1,3	1,9	2,3	2,9
у % до світової чисельності іноземних студентів	1,0	1,0	0,9	1,0	-	-

* Джерело: складено автором по [6, 7]

Частка України складає приблизно 1,5 відсотки світового ринку, це більше, ніж у Швеції та Швейцарії, співставно з Бельгією та Італією. Тим не менше уявляється, що в нашої країни значно більший потенціал щодо можливостей прийому іноземних студентів до наших ВНЗ. Ще за радянських часів склалися традиції навчання таких студентів, методики їх мовної підготовки, адаптації до наших умов проживання та навчання. За сучасних умов суттєве збільшення їх контингенту можливе тільки на основі державної політики підтримки. Така політика має ґрунтуватися на чітко визначених пріоритетах: по-перше, передбачати певні привілеї ВНЗ, що можуть приймати іноземних студентів. Це може стосуватися полегшення процедури ліцензування (наприклад, не такі жорсткі вимоги щодо кадрового складу) або створення матеріальної бази для утримання і проживання (дозволити укладати угоди на проживання іноземців з недорогими готелями або приватними особами). По-друге, стимулювати розробку курсів та відповідно підготовку викладачів для викладання англійською мовою, що особливо важливо в контексті полегшення адаптації студентів в нашому середовищі. По-третє, необхідно визначитися з тими країнами, які потенційно можуть постачати нам студентів та цілеспрямовано працювати на ці країни.

Справжні викликом в сучасному розвитку вищої освіти виступає зростання значення публікацій у науково метричних виданнях. Відповідну статистику здійснює міжнародна мережа SCIMAGO з 1996 року. Окремі країни (Китай, Малайзія, Бразилія,

Іран, Латвія та ін.) демонструють надзвичайно високі темпи збільшення кількості цитованих публікацій, що, безумовно, є реалізацією цілеспрямованої державної політики цих країн. Так, Китай за 17 років збільшив кількість публікацій на 1486%, Іран – на 4745%, Малайзія – на 2413% [8]. У 2013 р. десятку лідерів за кількістю публікацій у наукометричних виданнях склали: США (1 місце), Китай (2), Велика Британія (3), Німеччина (4), Японія (5), Франція (6), Канада (7), Італія (8), Індія (9), Іспанія (10). На жаль, Україна знаходиться на 45 місці із загальною кількістю публікацій 9 004 та індексом Хірша 159.

Викликом та непростим випробуванням традиційним формам навчання стало поширення МООС (massive open on-line courses – масових відкритих он-лайн курсів. Ідея МООС почала реалізовуватися ще у 90-х роках минулого тисячоліття, але новий імпульс отримала восени 2011 року, коли провідні американські університети (Стенфордський та Массачусетський технологічний інститут) в абсолютно відкритому доступі представили відеокурси навчальних дисциплін, які викладаються провідними професорами. МООС стали стрімко поширюватися в різних країнах світу. До цієї ініціативи швидко долучилися інші провідні університети і на початок 2012 р. їх було вже 200, на початок 2013 р. – 700, на початок 2014 р. – більше 1200, на червень 2014 року вже нараховували більше 2600 у всьому світі і задіяні в них більше 10 мільйонів студентів [9].

Технологічні особливості реалізації МООС включають необхідність створення спеціальних платформ, які забезпечують не тільки можливість відкритого доступу до певних курсів, а й можливості інтерактивного спілкування, обговорення всіх питань на форумі та зарахування отриманих знань. Якщо спочатку ці курси носили просто пізнавальний характер, то тепер обговорюються не тільки технології вільного ознайомлення із змістом навчальних дисциплін, а й можливість зарахування їх освоєння.

Приємно зазначити, що наша країна також активно долучається до реалізації цієї новації. Зокрема, створений громадський проект “Prometheus”, а 15 жовтня відкрито реєстрацію на перші чотири масові онлайн-курси проекту “Prometheus”, підготовлені викладачами КНУ ім. Тараса Шевченка, КПІ та Києво-Могилянської академії. Цей проект надає для всіх вільний і абсолютно безкоштовний доступ до найкращих навчальних курсів університетського рівня, надає безкоштовну можливість університетам, провідним викладачам та компаніям публікувати й розповсюджувати курси на цій платформі. Кожен курс проекту “Prometheus” складатиметься з відеолекцій провідних викладачів найкращих українських ВНЗ, інтерактивних завдань та форуму, на якому студенти матимуть можливість поставити питання викладачу та спілкуватися один з одним.

Зрозуміло, що ці нові явища корінним чином змінюють освітні процеси: навчання, передачу знань, контроль знань, методику викладання, друкування підручників та методичних матеріалів. Сучасні студенти надають перевагу віртуальним текстам та матеріалам, а не друкованим. Напевно, можемо говорити про зниження шансів для розвитку індустрії друкування навчальних матеріалів. Натомість розширюється сфера їх віртуального простору, що актуалізує питання захисту інтелектуальної власності та адаптації до цих процесів всієї освітньої сфери.

Використані джерела:

1. Education at glance 2013. OECD indicators. Режим доступу: www.oecd.org/publishing/corrigenda/.
2. Global education digest 2013. Comparing education statistics across the world. – UNESCO Institute for statistics, 2013.
3. http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/migration/migrationreport2013/Full_Document_final.pdf#page=7
4. Орусова О. В. Современные тенденции развития высшего образования в Японии / О. В. Орусова // Вестник высшей школы (Alma mater). – 2010. – №8. – С. 64-69
5. Животовская И. Г. Реформа высшего образования в Китае: проблема подготовки кадров / И. Г. Животовская // Экономика образования. – 2007. – № 5. – С. 60-69.
6. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2000/2001 навчального року. – К. : Держкомстат, 2001.
7. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2013/2014 навчального року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. <http://www.scimagoir.com/>
9. Dhawal Shah. MOOCs in 2013: Breaking Down the Numbers [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://www.edsurge.com/n/2013-12-22-moocs-in-2013-breaking-down-the-numbers>

Каленюк И. С. Современные вызовы развития высшего образования.

В статье раскрыта роль высшего образования как важного фактора развития страны в условиях глобализации. Обобщены основные тенденции развития высшего образования: расширения ее масштабов, охват населения высшим образованием, увеличение доли населения с высшим образованием.

Ключевые слова: высшее образование, глобализация, охват высшим образованием, численность студентов, университеты.

Kalenyuk I. Contemporary challenges for higher education development.

In the article reveals Contemporary Challenges for of higher education. Summarizes the main trends in the development of higher education: the expansion of its scope, coverage of higher education, an increase in the proportion of people with higher education.

Keywords: Higher education, globalization, higher education enrollment, the number of students, universities.

УДК 330.11

Ілюхіна В. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

**ПРОБЛЕМА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

У статті розглядається актуальність впровадження інноваційної моделі розвитку як основного пріоритету довгострокової стратегії підвищення рівня конкурентоспроможності країни, забезпечення структурних зрушень в економіці, вирішення стратегічних суспільних проблем.

Ключові слова: інновації, інноваційна модель, інноваційний розвиток, конкурентоспроможність.